

ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Факультет хімії, екології та фармації
Кафедра органічної хімії та фармації

К.І. Сметаніна

ЕТИКА І ДЕОНТОЛОГІЯ У ФАРМАЦІЇ

**Методичні рекомендації
до практичних занять та самостійної роботи
для підготовки фахівців другого (магістерського)
рівня вищої освіти
галузі знань 22 «Охорона здоров'я»
спеціальності 226 «Фармація. Промислова фармація»**

Луцьк 2021

УДК 615.1:174(072)

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Волинського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 9 від 19.05.2021 р.)

РЕЦЕНЗЕНТИ :

- **Соловійов С.О.**, доктор фармацевтичних наук, доцент кафедри організації і економіки фармації Національного університету охорони здоров'я імені П.Л. Шупика;
- **Сливка Н.Ю.**, кандидат хімічних наук, доцент, завідувач кафедри органічної хімії та фармації Волинського національного університету імені Лесі Українки;

Сметаніна К.І.

С-50 Етика і деонтологія у фармації: Методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи для підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 226 «Фармація. Промислова фармація» / Катерина Іванівна Сметаніна.- Луцьк: Вид-во «Волиньполіграф», 2021.- 30 с.

«Етика і деонтологія у фармації: Методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи для підготовки фахівців другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» спеціальності 226 «Фармація. Промислова фармація» розроблені з метою ознайомлення з різними темами, передбаченими в курсі вивчення дисципліни «Етика і деонтологія у фармації», методикою підготовки індивідуальних робіт за вказаною дисципліною та самостійної підготовки до занять.

УДК 615.1:174(072)
© Сметаніна К.І., 2021
С-50

© Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2021

ЗМІСТ

	Вступ	4
1.	Зміст і структура навчальної дисципліни	5
2.	Загальні методичні вказівки для студентів із підготовки до практичних занять	13
3.	Загальні методичні вказівки для студентів із підготовки до самостійної роботи	15
4.	Рекомендована література	25

ВСТУП

Навчальна дисципліна «Етика і деонтологія у фармації» є необхідною складовою частиною підготовки магістра фармації. Вона вивчає етичні норми і основи деонтологічної поведінки, які використовуються фармацевтичними фахівцями у професійному спілкуванні з пацієнтами (відвідувачами аптек), лікарями, медсестрами, колегами, представниками інших фармацевтичних організацій та допомагають вижити аптечній структурі в конкурентному середовищі.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є моральні проблеми, що виникають перед суспільством у зв'язку з розвитком та реформуванням фармацевтичного сектору галузі охорони здоров'я.

Етика і деонтологія у фармації виникла і розвивається в системі філософського знання та складає важливу частину в культурі людства. Вона інтегрується з дисциплінами, що вивчаються відповідно до навчального плану: філософією та біоетикою, історією України та української культури, організацією та економікою фармації, соціальною фармацією, менеджментом та маркетингом у фармації, тощо, що передбачає її викладання з формуванням умінь застосовувати знання з етики та деонтології у процесі подальшого навчання, а також у професійній діяльності.

Метою викладання навчальної дисципліни «Етика і деонтологія у фармації» є набуття студентами вмінь з основ етики та деонтології у фармації на підставі формування системи знань з моралі, етики, деонтології, біоетики, соціально-психологічних механізмів спілкування і взаємодії для майбутньої соціально-етичної роботи в умовах фармацевтичного ринку.

Основними завданнями дисципліни «Етика і деонтологія у фармації» є вивчення сутності, основних понять предмету, оволодіння вмінням використовувати базові інструменти успішного спілкування та взаємодії.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент набуває навички розв'язувати типові та складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійній фармацевтичній діяльності із застосуванням етико-деонтологічних положень, чітко формувати цілі і зрозуміло доносити свої висновки та знання до фахової та не фахової аудиторії.

1. ЗМІСТ І СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Етика і деонтологія у фармації» викладається студентам 1 курсу (2 семестр).

Вивчення дисципліни передбачає проведення лекцій, практичних занять, консультацій, самостійну роботу студентів, складання заліку, а також написання НПР (рефератів), підготовку презентацій та доповідей.

Програма розрахована на 90 годин, з них: 32 - практичних занять, 40 - самостійної роботи студентів.

Структура навчальної дисципліни:

- Змістовий модуль (ЗМ) 1 «Етичні, біоетичні та деонтологічні аспекти – складові моральності фармацевтичних працівників», що складається з 9 тем, остання з яких становить підсумковий модульний контроль (ПМК) 1;
- Змістовий модуль 2 «Етичні, моральні, деонтологічні основи взаємодії суб'єктів на фармацевтичному ринку. Основи фармацевтичної етики і деонтології», що складається з 7 тем, остання з яких становить ПМК 2. Разом – 2 ПМК, 2 ЗМ

Практичне заняття 1

Тема: Професійна етика фармацевтичних працівників

Тривалість 2 години

План

1. Фармацевтична етика як наука.
2. Фармацевтична деонтологія як наука.
3. Працівники медичних закладів охорони здоров'я. Місце фармацевтів у загальній системі охорони здоров'я.
4. Повноваження, функції фармацевтичних працівників. Роль у профілактичній, клінічній, спеціалізованій медицині.
5. Виховання морально-етичних цінностей: чесність, милосердя, совісність, відповідальність за доручену справу тощо.
6. Еволюція соціальних ролей фармацевтичних фахівців.
7. Особливості професії, класифікація фармацевтичних спеціальностей. Місце і значення кожної ланки аптечного сектору.
8. Особливості професійної етики.
9. Психологічні вимоги до особистості провізора та психологічні особливості успішного провізора

Практичне заняття 2

Тема: Історичний шлях становлення фармацевтичної етики

Тривалість 2 години

План

1. Поняття етики. Основні етапи становлення етики.
2. Етика на етапі зародження медицини (етичні вимоги лікарів)

- стародавньої Індії).
3. Етичні погляди Аристотеля, Платона.
  4. Софісти як основоположники етичного релятивізму. Етичний раціоналізм. Вчення Сократа.
  5. Розвиток евдемонізму. Демокрит як засновник гедонізму.
  6. Навчання кініків, стоїків, як приклад етичного аскетизму. Особливості стоїцизму.
  7. Етика середньовіччя (V-XV ст.) через призму християнських догматів.
  8. Етичні питання в медичній школі Салерно.
  9. Етичні проблеми епохи Нового часу. Протестантизм. Атеїзм, деїзм та інші форми вільнодумства.
  10. Теорія розумного егоїзму (XVII-XVIII ст.).
  11. Етична думка кінця XIX ст.
  12. Етичні позиції XX ст.
  13. Значні періоди розвитку вітчизняної фармацевтичної етики.
  14. Зростання ролі етики на рубежі XX і XXI століть

Практичне заняття 3

Тема: **Етика в системі знання про мораль. Моральна духовність.**

Моральна свідомість

Тривалість 2 години

План

1. Етика в системі знання про мораль.
2. Поняття моралі і моральності. Мораль і духовність
3. Основні концепції походження моралі. Моральні цінності.
4. Функції моралі.
5. Характеристика понять моральної свідомості.
6. «Добро», «зло», «справедливість», «обов'язок», «совість», «щастя», «зміст життя» з позицій моральності.
7. Випадки деетизації та дегуманізації в сучасній медицині та фармації

Практичне заняття 4

Тема: **Етична поведінка. Професійна моральність і свобода**

Тривалість 2 години

План

1. Вчинок як початковий елемент етичної поведінки.
2. Суть етичної свободи.
3. Специфіка професійної моральності і професійної етики.
4. Основні поняття професійної моральності.
5. Ділова етика і духовність.
6. Етичне виховання.
7. Типи темпераментів. Екстраверти та інтроверти.

8. Характер. Характер як алгоритм поведінки. Характер і зовнішність людини. Вимоги до зовнішнього вигляду провізора.
9. Здібності і фармацевтична діяльність.
10. Локус контролю. Контроль над емоціями.
11. Автономія особистості.
12. Психологічна готовність провізора до взаємодії з відвідувачем аптеки

Практичне заняття 5

Тема: Етичні принципи взаємостосунків фармацевтичних працівників. Історія формування фармацевтичної етики.

Формування особистості провізора

Тривалість 3 години

План

1. Основи комунікації у фармацевтичній організації.
2. Історичні аспекти фармацевтичної етики і деонтології.
3. Поняття «професійна етика». Функції професійної етики.
4. Принципи фармацевтичної етики.
5. Етичні норми і стандарти.
6. Поняття «фармацевтична деонтологія». Деонтологічні принципи в роботі фармацевтичного фахівця.
7. Різні рівні обов'язків і ставлення до них. Категорії обов'язків.
8. Етико-деонтологічні відносини в фармації.
9. Етика Гіппократа. Клятва Гіппократа. Медична етика.
10. Клятва (присяга) / зобов'язання фармацевта, прийнята Радою ФІР.
11. Клятва провізора України.
12. Етичний кодекс фармацевтів, прийнятий Радою ФІР.
13. Етичний кодекс фармацевтичних працівників України.
14. Професійні товариства фармацевтичних працівників в сучасній Україні: вплив на підвищення моральних норм в діяльності фармацевтичних організацій та професійну етику фармацевта

Практичне заняття 6

Тема: Основи професійних комунікацій

Тривалість 2 години

План

1. Роль етики і деонтології у формуванні особи фармацевта (провізора).
2. Етика взаємостосунків провізора і хворого. Мовні та психологічні ключі визначення типу людини.
3. Комплаєнс пацієнта. Принципи співпраці провізора з відвідувачем аптеки: повага, досягнення взаємної згоди, взаємної довіри, взаємної відповідальності.

4. Провізор (фармацевт) і мовна психотерапія. Психотерапевтичний вплив особистості провізора на відвідувача аптеки.
5. Диференційований підхід до споживачів. Спілкування з конфліктною людиною.
6. Стандарти обслуговування (алгоритм спілкування). Контроль якості обслуговування споживачів аптеки: внутрішні інспекції та метод Mystery shopping (таємний покупець).
7. Особливості етичних взаємовідносин провізора і лікаря.
8. Роль суб'єктів лікувального процесу (пацієнта, лікаря (медсестри) і фармацевтичного фахівця). Провізор як партнер лікаря в лікувально-діагностичному процесі.
9. Етика взаємовідношень тріади: лікар – пацієнт – провізор.
10. Фармацевтична опіка, допомога, профілактика.
11. Етика і професійні відносини в аптечних колективах.
12. Етичні аспекти взаємостосунків провізорів і медичних (торгових) представників.
13. Етичний бік взаємовідносин між суб'єктами фармації і державою.
14. Етичний кодекс фармацевтичних працівників України.

Практичне заняття 7

Тема: Морально-психологічний клімат в колективі

Тривалість 2 години

План

1. Система цінностей, правила, психологічний клімат.
2. Етичні кодекси.
3. Корпоративна культура аптечних\фармацевтичних закладів. Складові корпоративної культури.
4. Спілкування та його структура, комунікативна сторона спілкування: спілкування як обмін інформацією.
5. Інтерактивна сторона спілкування: спілкування як взаємодія.
6. Перцептивна сторона спілкування: спілкування як пізнання людьми один одного.
7. Провізор-керівник як чинник успішної роботи колективу.
8. Правила оптимізації процесу спілкування з колегами в фармацевтичній організації.
9. Імідж аптечного закладу.
10. Лояльність або залученість колективу.
11. Види корпоративних культур. Моніторинг корпоративної культури

Практичне заняття 8

Тема: Стимулювання роботи фармацевтичних працівників

Тривалість 3 години

План

1. Визначення категорії «потреби». Значення потреб для людини та суспільства в цілому.
2. Сутність категорій «інтереси» і «мотиви», «стимули» і «стимулювання».
3. Мотивація персоналу: сутність, значення
4. Сутність поняття «внутрішньої» і «зовнішньої» мотивації, співвідношення та відмінності між ними. Взаємозв'язок між мотивацією персоналу і кінцевими результатами діяльності.
5. Матеріальна мотивація трудової діяльності. Основні чинники підвищення (зниження) матеріальної мотивації трудової діяльності.
6. Організація преміювання персоналу.
7. Методи нематеріальної мотивації трудової діяльності.
8. Планування кар'єри як чинник мотивації персоналу.
9. Взаємозв'язок між інформованістю колективу та мотиваційними настановами персоналу.
10. Особливості системи мотивації персоналу у фармацевції

Практичне заняття 9

ПМК-1

План

1. Організація підсумкового заняття за змістовим модулем 1 «Етичні, біоетичні та деонтологічні аспекти – складові моральності фармацевтичних працівників».
2. Представлення доповідей, НПР, презентацій за тематикою занять, дискусії, обговорення основних питань за модулем 1.
3. Проведення тестового контролю перевірки знань студентів за темами 1-8.

Практичне заняття 10

Тема: **Біоетика як сучасний напрямок медицини та фармацевції**

Тривалість 2 години

План

1. Передумови виникнення біоетики та її основоположні принципи.
2. Правове регулювання галузі біоетики в Україні.
3. Сенс життя і смерті як філософсько-світоглядна основа біоетики.
4. Проблеми біоетики: реаніматологія, трансплантація, евтаназія, генна інженерія, клонування.
5. Біоетичні аспекти та біобезпека науково-дослідної роботи: експеримент та клінічні дослідження. Біомедична етика та біобезпека проведення клінічних випробувань лікарських препаратів і нових медичних технологій.

6. Аборт. Правовий статус абортів. Сурогатне материнство.
7. Роль фармацевта у забезпеченні постулатів моралі біоетики.
8. Фармацевтичні аспекти біоетики.

Практичне заняття 11

Тема: Етичні та фармацевтичні принципи просування лікарських засобів на фармацевтичний ринок

Тривалість 2 години

План

1. Етичні критерії Всесвітньої Організації Охорони здоров'я (ВООЗ) з просування лікарських засобів на ринок.
2. Ціль критеріїв. Сфера їх вживання. Особливості просування на ринок фармацевтичної продукції. Особливості рекламування ЛЗ, ВМП.
3. Мета критеріїв. Сфера їх використання.
4. Роль медичних (торгових) представників в просуванні ліків на ринок.
5. Симпозіуми і інші наукові наради як спосіб просування ЛЗ на ринок.
6. Постмаркетингові дослідження. Їх значення у позиціонуванні препаратів.
7. Поняття «інформації». Потреби до інформації, що міститься в анотаціях, вкладишах і брошурах.
8. Упаковка і маркування: сучасні вимоги, методи, значення, основи стандартизації та сертифікації.
9. Шрифт Брайля. 2D-код. Штрих-кодування
10. Фармацевтичні принципи просування лікарських препаратів на ринок

Практичне заняття 12

Тема: Етичні аспекти керівництва трудовими колективами в аптечних / фармацевтичних організаціях

Тривалість 2 години

План

1. Управлінська етика: визначення, сутність.
2. Основні ознаки колективу. Обмеження, які заважають роботі колективу.
3. Вимірювання ступеня зрілості колективу за В.Зигертом та Л. Ланг.
4. Формування етичних норм і культури підприємництва в організаціях.
5. Етичні кодекси робітників і службовців.
6. Етичні відносини в колективі.
7. Феноменологія і концептуалізація конфлікту. Типи конфліктів.
8. Умови протікання конфлікту. Образи конфліктної ситуації. Результати конфліктних дій. Наслідки конфліктів.
9. Стилi вирішення конфліктів. Рекомендації з управління конфліктом.
10. Загальні принципи спілкування керівника із підлеглими.

11. Етичні аспекти адаптації нових працівників та молодих фахівців.
12. Оцінка персоналу. Навчання персоналу

Практичне заняття 13

Тема: **Бізнес-етика**

Тривалість 2 години

План

1. Базові поняття етики бізнесу. Управлінська етика.
2. Вплив етичних норм на розвиток підприємництва.
3. Формування етичних норм і культури підприємництва в організаціях.
4. Соціальна відповідальність бізнесу: «за» і «проти».
5. Труднощі та перспективи фармацевтичної індустрії.
6. Порушення принципів етики при просуванні ЛЗ на ринок.
7. Етика ділових відносин.
8. Мовна та психологічна культура ділового спілкування.
9. Невербальні засоби в діловій мовній практиці.
10. Особливості ведення бізнесу в інших країнах

Практичне заняття 14

Тема: **Права та відповідальність фармацевтичного працівника**

Тривалість 2 години

План

1. Права та обов'язки провізора (фармацевта).
2. Соціальний захист фармацевтичного працівника.
3. Належне виконання професійних обов'язків. Неналежне виконання професійних обов'язків.
4. Правопорушення і відповідальність. Види відповідальності: дисциплінарна, матеріальна, моральна, адміністративна та кримінальна.
5. Ятрогенні захворювання і помилки провізорів. Попередження помилок провізорів.
6. Халатність на робочому місці. Наслідки безвідповідального ставлення до посадових обов'язків

Практичне заняття 15

Тема: **Етичні принципи при самостійному лікуванні безрецептурними препаратами в світовій практиці.**

Належна аптечна практика. Захист прав споживача.

Тривалість 3 години

План

1. Гуманістична спрямованість діяльності провізора.

2. Розумне використання лікарських засобів як функція провізора. Поліпрагмазія.
3. Плацебо-ефект. Ноцебо-ефект. Роль фармацевтичного фахівця в трактуванні та розкритті їх сутності та проблематики.
4. Неетичні дії суб'єктів ринку. Критерії ВООЗ з просування ЛЗ на ринок. Мета критеріїв, сфера їх використання.
5. Правила належної промоції фармацевтичними компаніями лікарських засобів професіоналам охорони здоров'я.
6. Неприпустимість фармацевтичної помилки.
7. Психологічний аспект ситуації продажу. Етапи здійснення покупки.
8. Індивідуально-психологічні особливості особистості (преморбід особистості). Віковий фактор. Етапи особистісного реагування відвідувача аптеки на свій психосоматичний стан. Сенсологічний етап. Фактори, що впливають на формування типів ставлення до хвороби.
9. Самолікування безрецептурними препаратами в світовій практиці. Місце фармацевта у забезпеченні процесу самолікування.
10. Належна аптечна практика (НАП). Стандарти фармацевтичної діяльності, поведінки, тактики.
11. Патологічні типи ставлення до хвороби. Депресивна реакція. Фармацевтична опіка.
12. Фобічна реакція. Фармакофобія і фармакоманія. Фармацевтична опіка
13. Істерична реакція. Іпохондрична реакція. Анозогнозія. Фармацевтична опіка.
14. Проблема фальсифікації і недоброякісності ЛЗ і ВМП.
15. Неперервність освіти - фактор успішної діяльності провізора.
16. Захист прав споживача. Порушення законодавства. Дії фармацевта

Практичне заняття 16

ПМК-2

План

1. Організація підсумкового заняття за змістовим модулем 2 «Етичні, моральні, деонтологічні основи взаємодії суб'єктів на фармацевтичному ринку. Основи фармацевтичної етики і деонтології»
2. Представлення доповідей, НІР, презентацій за тематикою занять, дискусії, обговорення основних питань за модулем 2.
3. Проведення тестового контролю перевірки знань студентів за темами 10-15.

2. ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ІЗ ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Загальні положення

Практичне заняття – форма навчального заняття, при якій викладач проводить детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом виконання студентом спеціально сформульованих завдань.

Це форма навчання, при якій викладач організовує дискусію навколо попередньо визначених тем або проблемних питань, до яких здобувачі освіти готують тези виступів і презентації на підставі індивідуально виконаних завдань.

Перелік тем практичних занять визначається робочою програмою навчальної дисципліни. На кожному практичному занятті викладач оцінює якість виконання студентами індивідуальних завдань, їх виступи, активність у дискусії, вміння формулювати і відстоювати свою позицію, тощо. Оцінки за кожне заняття вносяться у відповідний академічний журнал і враховуються при виставленні підсумкової оцінки з даної навчальної дисципліни. Комунікації між викладачем і слухачами під час практичного заняття (дискусії), у разі проведення його заочно дистанційно, так як і під час лекції, здійснюється у синхронному режимі і забезпечується передачею відео, аудіо, графічної та текстової інформації.

Цілі практичних занять з дисципліни «Етика і деонтологія у фармації»:

1. Допомогти студентам закріпити одержані знання, виявити свої творчі здібності та перевірити якість засвоєння ними відповідної теми курсу на основі самостійної роботи з основною та додатковою літературою, документами, джерелами.

2. Розвинути творче мислення студентів: навчити їх володіти методикою самостійного засвоєння програмного матеріалу.

Очікувані результати вивчення дисципліни:

- оволодіти теоретичними знаннями з історії розвитку фармації, етапів становлення, основних переломних моментів на історичних стадіях розвитку фармацевтичної практики;

- знати і використовувати поняття моралі, етики та деонтології в професійній діяльності;

- впроваджувати принципи фармацевтичної етики та деонтології під час консультування та відпуску лікарських засобів (ЛЗ), товарів аптечного асортименту (ТАА), виробів медичного призначення (ВМП) та надання відповідних фармацевтичних послуг;

- навчитись впроваджувати принципи диференційованого підходу до відвідувачів аптеки та індивідуальної тактовної поведінки по відношенню до споживачів ліків;

- формулювати власну думку щодо сучасних досягнень науки та практики

медицини та фармації з точки зору етичних аспектів;

- розуміти вимоги ВООЗ до сучасного фармацевтичного працівника, належним чином виконувати основні положення Етичного кодексу фармацевтичних працівників України;

- вміти імплементувати вимоги Належної аптечної практики (НАП, GPP) в професійну діяльність;

- навчитись відтворювати алгоритм спілкування фармацевта з пацієнтом під час здійснення ним фармацевтичної опіки.

- давати характеристику факторів сьогодення, що негативно впливають на діяльність аптек (за матеріалами ВООЗ);

- розуміти поняття моральності взаємовідносин в призмі: «фармацевтичний працівник – відвідувач аптеки», «лікар – хворий – фармацевт», «фармацевт – провізор»;

- трактувати поняття корпоративної культури організації, вміти усунувати психологічні проблеми, що можуть виникати в середині колективу, організації тощо;

- визначати фактори, які впливають на морально-психологічний клімат в організації; демотивуючі чинники в роботі фармацевтичних працівників та можливості їх усунення; навчитись уникати конфліктних ситуацій при цьому;

- розуміти суть і значення фармацевтичного обслуговування та фармацевтичної послуги у різних аспектах як однієї з форм соціального забезпечення;

- розуміти роль біоетики у вирішенні сучасних проблем медицини і фармації; навчитись вирішувати проблемні ситуаційні моменти з позицій біоетики;

- вміти характеризувати та оцінювати біоетичні аспекти клінічних випробувань ЛЗ;

- проводити політику якісного підходу до належного виконання фармацевтичних прав і обов'язків;

- застосовувати етичні критерії ВООЗ з просування ліків на ринку, визначати їх мету та сферу використання;

- виконувати рекомендації з Належної промоції лікарських засобів професіоналам охорони здоров'я;

- розуміти суть, значення і особливості реклами ЛЗ та ВМП серед працівників системи охорони здоров'я та населення;

- аналізувати причини, що перешкоджають ефективній роботі колективу і можливості їх усунення;

- бути проінформованими щодо видів юридичної відповідальності фармацевтичних працівників за неналежне виконання своїх професійних обов'язків; знати основні види злочинів у сфері службової діяльності та усвідомлювати кримінальну відповідальність за їх скоєння;

- вміти проводити аналіз помилок, що можуть відбуватись в роботі фармацевта та знаходити шляхи їх запобігання.

Алгоритм роботи на практичному занятті:

1) практичні заняття проводяться у формі інтерактивної дискусії, під час якої викладач здійснює поточний контроль якості знань студентів, перевіряє виконання ним завдань з самостійної роботи;

2) заняття починається вступним словом викладача, в якому він розкриває значення теми і цілі заняття, форми і методи його проведення;

3) студент, розкриваючи зміст того чи іншого питання теми заняття повинен пов'язувати матеріал з актуальними проблемами сучасності, наводити приклади;

4) кожному студенту необхідно постійно вдосконалювати навички володіння державною мовою, правильного вживання понять і термінів. Систематичні виступи з доповідями сприяють поповненню словарного запасу, а також вмінню лаконічно і точно висловлювати свої думки;

5) студенти повинні уважно слухати виступи своїх однокурсників і оцінювати наскільки глибоко розкриті питання. Це дає можливість кожному присутньому на практичному занятті висловити свою точку зору та подолати прогалини, які мали місце у відповіді. Активна участь на заняттях прищеплює навички участі в дискусії, аналізі різних точок зору, вмінню відстоювати свою позицію;

6) після закінчення виступу студента відбувається обговорення проблеми. При цьому викладач не тільки направляє обговорення на розкриття вузлових питань, але і дає змогу виступити всім учасникам дискусії та присутнім. Якщо ж доповідач чи інший виступаючий припускає явні помилки, то для виключення втрати часу викладач може його зупинити і надати слово іншому;

7) закінчується заняття заключним словом викладача, в якому аналізується ступінь розкриття теми, оцінюються всі форми участі студентів (виступ з питання, науково-практичний підхід, повідомлення, доповнення, зауваження тощо) та нараховуються рейтингові бали, дається завдання на наступне заняття.

3. ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ ІЗ ПІДГОТОВКИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

В ході вивчення дисципліни «Етика і деонтологія у фармації» акцентується увага на науково-практичному підході студента до вивчення дисципліни, що виражається у підготовці науково-практичних робіт – НІР - (рефератів), презентацій або доповідей здобувачами вищої освіти з певних тем, які розглядаються в ході вивчення курсу згідно навчального плану.

Це складає основу самостійної роботи студента. Самостійна робота з дисципліни «Етика і деонтологія у фармації» визначається програмою і включає наступні етапи:

- підготовку до виконання практичних робіт;
- вивчення тем, що виносяться на самостійне опрацювання;

- написання НІР, оформлення презентації чи доповіді;
- підготовку до заліку.

Реферат не є дослівним переказом тексту навчального видання, монографії чи статті, а являє собою одну з форм наукового дослідження на певну тему, творчо перероблену на основі ознайомлення зі станом сучасних наукових досліджень (науково-проблемна НІР) або виклад основних положень певних видань чи їх частин (оглядово-інформаційна НІР).

Презентація - це представлення результатів самостійної роботи студента з опрацювання обраної теми, питання, завдання, тощо. Мета презентації – набуття студентами навичок з аналізу власної роботи і публічного представлення результатів дослідження.

Етапи підготовки науково-практичної роботи (реферату):

- 1) вибір теми;
- 2) підбір і вивчення літератури;
- 3) складання плану реферату;
- 4) викладення змісту теми;
- 5) оформлення реферату;
- 6) усний виклад реферату.

1. Вибір теми

Студент самостійно обирає тему реферату з запропонованого переліку. Допускається закріплення декількох студентів за однією і тією ж темою НІР. При цьому, один з них доповідає, а інші виступають з доповненнями та уточненнями. Студент може в обсязі навчальної програми дисципліни запропонувати свою тему НІР, попередньо узгодивши її з викладачем.

При виборі теми студенту слід керуватися своїми інтересами до певної проблеми та власною точкою зору на поставлене завдання, індивідуальним підходом до опрацювання літератури, інформаційних ресурсів та інше.

2. Підбір і вивчення літератури

Роботу над рефератом потрібно починати з аналізу відповідного розділу підручника, навчального посібника, рекомендованих бібліографічних джерел. Після того як загальне уявлення про обрану тему склалося, студенту слід приділити серйозну увагу підбору і вивченню літератури, орієнтовний список якої наведено у кінці методичних рекомендацій. Однак запропонований перелік не повинен зв'язувати ініціативу студента. Він може та зобов'язаний скористатися й іншими джерелами інформації, самостійно підібраними внаслідок вивчення бібліографії за обраною проблематикою.

3. Складання плану реферату

Після ознайомлення з літературою студент складає план реферату, в якому конкретизуються питання обраної теми та який включає в себе: вступ; основну частину (виклад змісту теми); висновки; список використаної літератури.

4. Викладення змісту теми

Вступ є обов'язковою частиною реферату, в якому стисло обґрунтовується актуальність, наукова і практична значимість обраної теми,

вказується на її місце в структурі курсу фармацевтичної етики і деонтології, формулюються цілі дослідження.

Основна частина реферату складається з розділів та підрозділів, в яких мають бути послідовно розглянуті всі питання теми. При цьому слід мати на увазі, що кількість розділів та підрозділів не регламентується, але недоцільно їх робити невеликими за обсягом. Якщо матеріал важко розбити на декілька частин через його тісну змістовну і логічну послідовність, розділ можна не розбивати на підрозділи.

Список використаної літератури є важливою складовою написання реферату. В список включаються тільки ті джерела, які використовувались при написанні реферату або на які зроблено посилання в самій роботі.

5. Оформлення реферату

Реферат починається з титульного аркушу. Далі іде зміст із позначенням сторінок, на яких кожний з елементів плану викладений у роботі. Всі розділи і підрозділи, що є у плані, мають бути виділені в тексті заголовками та підзаголовками. Робота закінчується списком використаної літератури. Варто врахувати, що кожне літературне джерело має свою специфіку оформлення. У тексті джерело літератури позначається порядковим номером за переліком у списку використаної літератури, виділеним двома квадратними дужками.

Сторінки реферату повинні мати поля: ліве – 30 мм, зверзу і низу – 20 мм, праве – 10 мм. Реферат може бути виконаний як за допомогою комп'ютера, так і написаний від руки. Якщо реферат виконується за допомогою комп'ютера, то шрифт використовується Times New Roman, розмір – 14, між стрічковий інтервал 1,5, відступ першої стрічки абзацу – 1,25.

Усі сторінки реферату нумеруються від титульної до останньої без пропусків. Першою сторінкою вважається титульний аркуш, на ній цифра 1 не ставиться, другою вважається сторінка, що містить “зміст”, на ній цифра 2 не ставиться, на наступній сторінці проставляється цифра 3 і далі - згідно з порядком. Порядковий номер сторінки проставляється зверху в правому кутку (бажано).

Загальний обсяг реферату не повинен перебільшувати 15 друкованих сторінок тексту через 1,5 інтервали. Робота повинна бути зброшурована і підшита. На останній сторінці ставиться число, місяць та рік виконання роботи, а також підпис виконавця.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ
ФАКУЛЬТЕТ ХІМІЇ, ЕКОЛОГІЇ ТА ФАРМАЦІЇ
КАФЕДРА ОРГАНІЧНОЇ ХІМІЇ ТА ФАРМАЦІЇ

НАУКОВО-ПРАКТИЧНА РОБОТА

на тему:
Тема ННР

Студент (ка) _____ групи
П.І.Б. студента (ки)

Викладач
Доц., к.фарм.н., К.І. Сметаніна

Луцьк, 2020 р.

6. Усний виклад реферату

Після написання реферату студент повинен докласти його зміст на практичному занятті. Виступаючому для викладення своїх думок надається 7-10 хвилин. Виступ не повинен бути ні надто коротким, ні надмірно затягнутим; слід якомога повніше та чіткіше висвітлити поставлене питання. Інші студенти, уважно слухають виступ, а потім беруть участь в обговоренні, висловлюючи власне розуміння питань і, таким чином, здійснюють колективний пошук вірних узагальнень та висновків.

За результатами обговорення написаного і докладеного реферату студенту виставляється оцінка за традиційною 4-бальною шкалою, які враховуються при виставленні підсумкової оцінки з навчальної дисципліни.

Основні вимоги до оформлення презентації

Презентація - це представлення результатів самостійної роботи студента з опрацювання обраної теми, питання, завдання тощо. Мета презентації – набуття

студентами навичок з аналізу власної роботи і публічного представлення результатів дослідження.

1. Вимоги до структури та змісту презентацій.

- стислий виклад матеріалу, максимальна інформативність тексту;
- 12-18 слайдів (powerpoint);
- ретельно структурована інформація з акцентом на правових аспектах питання, проблеми, завдання, тощо;
- наявність коротких та лаконічних заголовків, маркованих та нумерованих списків;
- важливу інформацію (наприклад, висновки, визначення, правила тощо) треба подавати великим та виділеним шрифтом і розміщувати в лівому верхньому кутку слайда;
- другорядну інформацію бажано розміщувати внизу слайда;
- кожному положенню (ідеї) треба відвести окремий абзац;
- головну ідею треба викласти в першому рядку абзацу;
- бажано використовувати табличні форми подання інформації (діаграми, схеми) для ілюстрації найважливіших фактів, що дасть змогу подати матеріал компактно й наочно;
- графіка має органічно доповнювати текст;
- пояснення слід розміщувати якнайближче до ілюстрацій, із якими вони мають з'являтися на екрані одночасно;
- усю текстову інформацію потрібно ретельно перевірити на відсутність орфографічних, граматичних і стилістичних помилок.

2. Вимоги до врахування фізіологічних особливостей сприйняття кольорів та форм

- стимулюючі (теплі) кольори сприяють збудженню й діють як подразники (за спаданням інтенсивності впливу: червоний, оранжевий, жовтий);
- дезінтегруючі (холодні) кольори заспокоюють, викликають сонливий стан (у тому самому порядку: фіолетовий, синій, блакитний, синьо-зелений, зелений).
- нейтральні кольори: світло-рожевий, жовто-зелений, коричневий;
- поєднання двох кольорів — кольору знака й кольору фону — суттєво впливає на зоровий комфорт, причому деякі пари кольорів не тільки стомлюють зір, але й можуть спричинити стрес (наприклад: зелені символи на червоному фоні);
- найкраще поєднання кольорів шрифту та фону: білий на темно-синьому, чорний на білому, жовтий на синьому;
- кольорова схема має бути однаковою для всіх слайдів;
- будь-який малюнок фону підвищує стомлюваність очей і знижує ефективність сприйняття інформації;
- чіткі, яскраві малюнки, які швидко змінюються, миготять, легко «вхоплює» підсвідомість, і вони краще запам'ятовуються;
- будь-який другорядний об'єкт, що рухається (анімований), знижує якість сприйняття матеріалу, відвертає увагу, порушує її динаміку.

Людина спроможна одночасно запам'ятовувати не більше трьох фактів, висновків, визначень!

3. Додаткові вимоги до змісту презентації (за Д. Льюїсом)

- кожен слайд має відображати одну думку;
- текст має складатися з коротких слів та простих речень;
- рядок має містити 6—8 слів;
- всього на слайді має бути 6—8 рядків;
- загальна кількість слів не повинна перевищувати 50;
- дієслова мають бути в одній часовій формі;
- заголовки мають привертати увагу аудиторії та узагальнювати основні положення слайду;
- у заголовках мають бути і великі, і малі літери;
- слайди мають бути не надто яскравими – зайві прикраси лише створюють бар'єр на шляху ефективної передачі інформації;
- кількість блоків інформації під час відображення статистичних даних на одному слайді має бути не більше чотирьох;
- підписи до ілюстрації розміщуються під нею, а не над нею;
- усі слайди презентації мають бути витримані в одному стилі.

Вимоги до тексту

6

- читання тексту на тлі слайда презентації (текст виразно видно на тлі слайда, використання контрастних кольорів для фону і тексту);
- кегль шрифту відповідає віковим особливостям учнів і повинен бути не менше 24 пунктів;
- відношення товщини основних штрихів шрифту до їх висоти орієнтовно становить 1:5; найбільш зрозуміле відношення розміру шрифту до проміжків між літерами: від 1:0,375 до 1:0,75;
- використання шрифтів без зарубок (їх легше читати) і не більше 1-2-х варіантів шрифту;
- довжина рядка не більше 36 знаків;
- відстань між рядками усередині абзацу 1,5, а між абзаців - 2 інтервали;
- підкреслення використовується лише в гіперпосиланнях.

Основні вимоги до змісту та оформлення презентації

4. Критерії оцінювання презентації

Мета			
Всі частини презентації пов'язані з метою і предметом дослідження	Всі частини презентації містять важливі твердження за темою дослідження	Основні частини презентації містять важливі твердження за темою дослідження, але деякі фрагменти не мають відношення до теми	Презентація має тему, однак багато її частин не має відношення до теми дослідження
Висновки			
Результати дослідження узагальнюються з метою формулювання важливих і значущих висновків за темою дослідження	Результати дослідження узагальнюються з метою формулювання висновків за темою дослідження	Деякі висновки є нелогічними і необґрунтованими	Висновки практично відсутні або є нелогічними
Ключові положення			
Презентація має в основі ключові положення, які повністю розкривають тему дослідження	Презентація має в основі декілька ключових положень, які не повністю розкривають тему дослідження	Презентація має в основі декілька ключових положень, однак вони перевантажені інформацією або позбавлені інформації	В презентації не визначені ключові положення
Структура			
Презентація починається	Презентація починається із	Презентація має вступ і висновки,	Презентація не містить вступу і

слайдом, який викликає інтерес до теми дослідження, презентація надає інформацію в логічній послідовності, презентація завершується, змушуючи замислитись над ідеєю і темою дослідження	вступу, надає інформацію в певному порядку і завершується викладенням важливих моментів дослідження	однак вони не спонукають замислитись над темою дослідження. Послідовність надання інформації не сприяє повністю розкрити тему дослідження	висновків. Побудова презентації не дає чіткого уявлення про тему дослідження
10 балів	8 балів	6 балів	0 балів

Тема науково-дослідницької роботи

Ілюстрація

Роботу виконав: **прізвище, ім'я, по батькові**, учень ___ класу назва навчального закладу

Науковий керівник: **прізвище, ім'я, по батькові**, посада місце роботи

Загальний порядок слайдів

1. Титульний;
2. План презентації
3. Основна частина;
4. Висновок
5. Дякуємо за увагу (підпис)

Оформлення презентації

8

ТЕКСТОВА ІНФОРМАЦІЯ

- ♦ розмір шрифту: 24-54 пункту (заголовок), 18-36 пунктів (звичайний текст);
- ♦ колір шрифту та колір фону повинні контрастувати (текст має добре читатися), але не колоти очі;
- ♦ тип шрифту: для основного тексту гладкий шрифт без зарубок (Arial, Tahoma, Verdana), для заголовка можна використовувати декоративний шрифт, якщо він добре розрізняється;
- ♦ курсив, підкреслення, жирний шрифт, прописні літери рекомендується використовувати тільки для значеннєвого виділення фрагмента тексту.

Оформлення презентації

9

ГРАФІЧНА ІНФОРМАЦІЯ

- малюнки, фотографії, діаграми покриті доповнити текстову інформацію або передати її в більш наочному вигляді;
- бажано уникати в презентації рисунків, що не несуть значеннєвого навантаження, якщо вони не є частиною стильового оформлення;
- колір графічних зображень не повинен різко контрастувати із загальним стильовим оформленням слайда;
- ілюстрації рекомендується супроводжувати пояснювальним текстом;
- якщо графічне зображення використовується як фон, то текст на цьому фоні повинен добре читатися.

Орієнтовний перелік тем для виконання самостійної роботи студентів:

1. Етика як наука: етимологія терміну
2. Етика: поняття, структура
3. Завдання та функції етики
4. Основні етапи становлення етики
5. Зростання ролі етики на рубежі XX і XXI століть
6. Поняття моралі
7. Мораль: теорії походження
8. Ознаки моралі
9. Структура моралі
10. Релігійна концепція моралі
11. Натуралістична концепція етики та моралі
12. Соціально-історична концепція моралі
13. Поняття „мораль” і „моральність”
14. Мораль і духовність
15. Основні концепції походження моралі
16. Функції моралі
17. Характеристика понять моральної свідомості
18. Поняття моральної практики
19. Поняття та структура етичного знання
20. Мораль і право: спільні риси
21. Мораль і право: відмінні риси
22. Співіснування та взаємовплив моралі і права
23. Школа Аристотеля
24. Стоїки та моралісти у становленні етики
25. Платон у розвитку етики
26. Софісти та релятивісти як античні приклади становлення етики
27. Представники етичного раціоналізму
28. Етичний евідемонізм
29. Представники етичного гедонізму
30. Римський стоїцизм
31. Етика середньовіччя (V-XV ст.)
32. Представники геоцентризму
33. Християнські мислителі в етичному становленні
34. Релігійні догмати етики
35. Епоха Нового часу та розвиток етичного мислення
36. Поняття скептетизму
37. Природа розумного егоїзму

38. Етична думка кінця XIX і всього XX століття
39. Етика та філософія життя
40. Зростання ролі етики на рубежі XX і XXI століть
41. Етика XXI століття
42. Філософія сучасної думки
43. Концепція етики у формуванні мислення сучасних поколінь
44. Етика, релігійність, моральність. Духовність
45. Значення етики у нашому житті
46. Вчинок як початковий елемент етичної поведінки
47. Суть етичної свободи
48. Специфіка професійної моральності і професійної етики
49. Основні поняття професійної моральності
50. Професійна честь і гідність
51. Принципи професійної моралі
52. Ділова етика і духовність
53. Етичне виховання
54. Історичні аспекти фармацевтичної етики і деонтології
55. Особливості фармацевтичної етики
56. Особливості фармацевтичної деонтології
57. Клятва Гіппократа
58. Історія становлення етики в медичних та фармацевтичних колах
59. Вчені середньовіччя, їх вплив у становленні етичного виховання
60. Клятва провізора
61. Проблеми загальномедичної сучасної етики і деонтології.
62. Основні положення Етичного кодексу фармацевта
63. Вимоги до провізора згідно кодексу фармацевта
64. Роль етики і деонтології у формуванні особи фармацевта (провізора)
65. Етика взаємостосунків провізора і хворого.
66. Професійні вимоги до провізора
67. Етичний зміст взаємостосунків провізора і лікаря.
68. Чого неможна робити лікарю і провізору в нормах етичного кодексу
69. Концепція фармацевтичної допомоги
70. Фармацевтична діяльність: сутність поняття, значення, вплив на формування особистості
71. Поняття фармацевтичної етики
72. Поняття фармацевтичної деонтології
73. Етика реалізації продукції (продажів)
74. Розробка і прийняття етичних кодексів в галузі фармації

75. Етичний кодекс фармацевта
76. Просування на ринок лікарських препаратів.
77. Рекламування лікарських препаратів серед лікарів і населення
78. Робота медичних представників по просуванню лікарських препаратів на ринок.
79. Постмаркетингові наукові дослідження
80. Вимоги до інформації, що розміщується в анотаціях, вкладишах і брошурах. Упакування і маркірування
81. Належна аптечна практика
82. Захист прав споживачів
83. Етичний Кодекс фармацевта України: поняття та сутність.
84. Загальні принципи та положення Етичного Кодексу фармацевта
85. Взаємовідносини між фармацевтичним працівником і лікарем
86. Взаємовідносини між фармацевтичним працівником і колегами
87. Взаємовідносини між фармацевтичним працівником і пацієнтом
88. Лікарська етика. Клятва Гіппократа
89. Взаємовідносини в колективі. Професійне спілкування
90. Основні відмінності Етичного Кодексу фармацевта та лікарської етики

4. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна (базова)

1. Дацко А.Й., Гриньків Я.О. Етика і деонтологія у фармації: метод. вказівки та перелік завдань до практичних занять студентів фармацевтичного факультету. Львів, 2007. 50 с.
2. Директива Европейского парламента и Европейского Совета 2001/83 от 6.11.2001. Этические критерии продвижения лекарственных препаратов на рынок.
3. Етичний кодекс фармацевтичних працівників України. URL: <http://www.apteka.ua/article/126803>
4. Закон України «Про захист суспільної моралі» від 20.11.2003 № 1296-IV URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1296-15>
5. Меморандум з належної практики інформування про лікарські засоби фахівців сфери охорони здоров'я від 12.07.2012 р. URL: <http://www.apteka.ua/article/151064>
6. Мнушко З.Н., Дихтярева Н.М., Чернобровая Н.В., Хименко С.В. Фармацевтическая этика и деонтология. Тексты лекций. Х.: Изд-во НФАУ «Золотые страницы», 2002. 88 с.
7. Правила належної промоції фармацевтичними компаніями лікарських засобів професіоналам охорони здоров'я. URL: <http://www.apteka.ua/article/65892>

8. Про внесення зміни до Основ законодавства України про охорону здоров'я щодо встановлення обмежень для медичних і фармацевтичних працівників під час здійснення ними професійної діяльності: Закон України від 04.07.2012 № 5036-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5036-17>

9. Сметаніна К.І. Основи стандартизації та сертифікації лікарських засобів: Навчальний посібник для спеціалістів з «Організації і управління фармацією, «Загальної фармації», провізорів-інтернів». Вінниця: Нова книга, 2010. 376 с.

10. Сметаніна К.І. Фармацевтична допомога геріатричним хворим: Навчальний посібник для слухачів курсів підвищення кваліфікації, спеціалістів із «Загальної фармації» та «Організації і управління фармацією». Львів, 2011. 120 с.

11. Сметаніна К.І. Геріатричні хворі: проблематика комплаєнсу та шляхи його оптимізації (погляд провізора). Ліки України. 2014. № 2 (178). С.47- 50.

12. Терешкевич Г.Т. Основи біоетики та біобезпеки: підручник. Тернопіль: ТДМУ, 2014. 400с.

13. Толочко В.М., Медведєва Ю.П. Етика фармацевтичної діяльності: метод. рекомендації для підготовки та проведення практич. занять з курсу «Управління та економіка фармації» в системі післядипломної освіти спеціалістів фармації ПК «Фармація» МОЗ і АМН України. Х. : Вид-во НФаУ. 2010. 28 с.

14. Фармацевтическая этика и деонтология: тексты лекций / З.Н. Мнушко, Н.М. Дихтярева, Н.В. Чернобровая, С.В. Хименко. Х. : НФаУ «Золотые страницы», 2002. 88 с.

15. Церковский А.Л. Фармацевтическая этика. Курс лекций. Витебск, ВГМУ, 2003. 143 с.

16. FIP statement of professional standards codes of ethics for pharmacists. URL: http://www.fip.org/www/uploads/database_file.php?id=351&table_id=

Допоміжна

1. Багірова В.Л. Концепция фармацевтической помощи. Фармацевтическая этика и деонтология. URL: <http://www.solvay-pharma.ru/articles/article.aspx?id=4465&rid=135>

2. Гала Л.О., Волох Д.С., Бровченко А.І. Дослідження взаємовідносин лікаря та провізора в системі лікарського забезпечення населення. Фармацевтичний часопис. 2010. №4. С.101-105.

3. Галкін О.Ю., Григоренко А.А. Біоетика в Україні: від теорії до практики. Нормативно-правові та навчально-наукові аспекти. Наукові вісті НТУУ «КПІ». 2011. №3. С. 12-19.

4. Гриценко О.М., Тернова О.М. Етичні аспекти фармацевтичної науки і технології. Фармацевтичний журнал. 2009. №3. С. 19-24.

5. Громовик Б.П., Унгурян Л.М. Об'єднання підприємств і громадські організації як суб'єкти саморегулювання національного фармацевтичного ринку. Український медичний альманах. 2012. № 5 (15). С. 86 – 89.

6. Громовик Б.П., Унгурян Л.М. Ролі аптечних фахівців з погляду соціальної фармації. Актуальні питання фармацевтичної і медичної науки та практики. 2013. № 3. С. 126–128.
7. Громовик Б.П., Унгурян Л.М. Фармацевтична логістика: фокус на допомозі пацієнту: монографія. Львів: Растр-7, 2013. 212 с.
8. Губіна Н.В. Етика і деонтологія у фармації: нові аспекти викладання в рамках кредитно-модульної системи. Науковий вісник Ужгородського університету, серія «Медицина». 2015. Вип. 1 (51). С. 266–268.
9. Етична декларація – стандарт поведінки медпредставника, провізора-консультанта в інформаційно-довідковій та рекламній діяльності при просуванні ліків на фармацевтичному ринку України / М.С. Пономаренко, А.А. Бабський, Т.М. Краснянська та ін. Фармацевтичний журнал. 2007. № 5. С. 35 – 41.
10. Етичні засади у фармації: навчати, виховувати, зберігати традиції. Фармацевт Практик. 2014. № 12. URL:<http://fp.com.ua/articles/etichni-zasadi-u-farmatsiyi-navchati-vihovuvati-zberigati-traditsiyi/>
11. Етичні стандарти та правила поведінки медичного представника фірми-виробника лікарських засобів в Україні / М.С. Пономаренко, В.О. Борищук, А.А. Бабський та ін. К.: Прінт Квік, 2007. 12 с.
12. Котвіцька А.А., Сурікова І.О., Гавриш Н.Б. Дослідження впровадження етичного кодексу фармацевтичних працівників України у практичну діяльність. Соціальна фармація в охороні здоров'я. 2015. №1. С.45–52.
13. Котвіцька А.А., Чмихало Н.В. Ретроспективний огляд формування моральних принципів медичної та фармацевтичної етики. Менеджмент та маркетинг у складі сучасної економіки, науки, освіти, практики: матеріали II Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. 27-28 берез. 2014 р., м. Харків. Х. : Вид-во НФаУ. 2014. С. 101-103.
14. Кулініченко В., Пустовіт С. Біоетика як етична концепція. Науковий світ. 2006. №5. С.16–19; №6. С.20–22.
15. Менабде Н., Егоренкова Е., Надлежащая аптечная практика (НАП) в общественной и больничной аптеках. Провизор. 1999. № 18. С. 26–28.
16. Мешковский А.П. ВОЗ о роли фармацевтов. Фарматека. 1999. № 6. С.3–5.
17. Міжнародні етичні принципи фармацевтів. Еженедельник Аптека. 2001. № 291 (20). С. 8-11.
18. Мытник З.Н., Сердюк В.Г., Косяченко К.Л. Этика на фармацевтическом рынке Украины. Здоров'я України. 2008. №3. С.16-17.
19. Нові обмеження для фармацевтичних компаній. URL: <http://www.jurblog.com.ua/2012/07/>
20. Нові правила промоції лікарських засобів. Як до них адаптуватися? URL: <http://www.apteka.ua/article/>
21. Провізор як провідник принципів біоетики у фармацевтичній практиці /О.М. Грищенко, В.Л.Кулініченко, О.М.Тернова, В.І.Тодорова. Фармацевтичний журнал. 2003. №4. С. 46–50.

22. Сметаніна К.І., Фармацевтична опіка при забезпеченні хворих лікарською рослинною сировиною та фітопрепаратами: методичні матеріали для практичних занять для курсатів передатестаційних циклів, провізорів, провізорів-організаторів та провізорів - інтернів. Львів, 2001. 35 с.

23. Сметаніна К.І., Шестопалова Е.В., Кацай Н.В. Фармацевтична етика та деонтологія в практиці звичайного провізора. Ліки – людині. Сучасні проблеми фармакотерапії і призначення лікарських засобів : Матер. XXXIII Всеукр. наук.-практ. конф. за уч. міжнар. спец. (м.Харків, 08 квітня 2016 р.). Х.: НфаУ, 2016. С.187-188.

24. Сметаніна К.І. Відеолекція «Хто такий провізор?» / Рубрика «Знай БІЛЬШЕ». ТРК Аверс. Unsubscribe from ТРК Аверс Cancel Unsubscribe. 6 лип. 2020 р. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=WeMonpJuQrw>.

25. Сметаніна К.І. Паліативна допомога людям похилого віку – обов'язок держави перед громадянами. Фармацевт практик. №2 (26.02.2020). 2020. URL: <https://fp.com.ua/>

26. Толочко В.М., Медведєва Ю.П. Етика фармацевтичної діяльності: метод. реком. до підготов. та провед. практич. і семінар. занять з курсу «Управління та економіка фармації» в сист. післядипломн. освіти спец. фармації. Х.: Вид-во НФаУ, 2010. 28 с.

27. Унгурян Л.М., Громовик Б.П. Фармацевтична практика: логістичні, інформаційні, нейроеконімічні та соціальні аспекти: монографія. Львів: Простір-М, 2016. 155 с.

28. Фармацевтическая опека – важнейший аспект клинической фармации /И.А. Зупанец, В.П.Черних, С.Б. Попов, Н.В. Бездетко. Провизор. 2000. № 11. С. 6–7.

29. Фармацевтичне право як базова основа вдосконалення соціальних і морально-етичних праввідносин між лікарем, хворим і провізором у фармацевтичному бізнес середовищі / В.О.Шаповалова, З.С. Галаван, С.І. Зброжек, В.В. Шаповалов, Л.О. Гуторова. Фармацевтичний журнал. 2006. №2. С.33–38.

30. Эльяшевич Е.Г. Фармацевтическая деонтология. Минск: Республика, 1982. 88 с.

Інформаційні ресурси

1. Законодавство України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws>.

2. Нормативно-директивні документи МОЗ України. URL: <http://mozdocs.kiev.ua>.

Навчально-методичне видання

Сметаніна Катерина Іванівна

ЕТИКА І ДЕОНТОЛОГІЯ У ФАРМАЦІЇ

**Методичні рекомендації
до практичних занять та самостійної роботи
для підготовки фахівців другого (магістерського)
рівня вищої освіти
галузі знань 22 «Охорона здоров'я»
спеціальності 226 «Фармація. Промислова фармація»**

Луцьк, 2021

Видавництво «Волиньполіграф», тираж: 50 шт, папір офсетний 80г/м2